

Дж. Вашингтона. URL: https://nsarchive2.gwu.edu//rus/text_files/Afganistan/1989.07.10%20СС%20on%20Afg.pdf__ (дата звернення: 07.07.2021).

11. Слинкин М. Ф. Афганистан. Страницы истории (80–90-е гг. XX века) *Культура народов Причерноморья*. Симферополь, 2003. № 41. 279 с.

12. Тимин Л. В. После вывода войск... Львов: Добра справа, 2009. 260 с.

13. Letter From Afghan President Najibullah to CSPU General Secretary Michail Gorbachov (Excerpt). November 5, 1989. *Wilson Center. Digital Archive*. URL: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117286> (дата звернення: 07.07.2021).

14. Letter From CSPU General Secretary Michail Gorbachov to Afghan Government. December 11, 1989 *Wilson Center. Digital Archive*. URL: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117289>__ (дата звернення: 07.07.2021).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-120-6-8>

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІНЬ ЗОДЧОГО Ю. М. ДМИТРЕНКА (У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ВПЛИВІВ)

Письмак Ю. О.

*старший викладач кафедри архітектурних конструкцій
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна*

Серед творінь зодчого Юрія Дмитренка, перш за все привернула увагу велична будівля, розташована у середмісті Одеси: збудований на початку XX століття (1905 р.) 4-поверховий житловий (прибутковий) будинок, розташований за адресою: м. Одеса, вул. Грецька, 25, ріг вул. Єкатерининської, 25. Розташування будівлі – наріжне. Будівля складної конфігурації у плані, з двома сполученими дворами й проїздом, формує квартал. У забудові кварталу будинок виділяється і завдяки своїй висоті, оскільки має контрастний вигляд на тлі сусідніх малоповерхових будівель. Автор будівлі – видатний український зодчий Ю. М. Дмитренко (1858-1918) створив її у період своєї творчої зрілості. Його талант у поєднанні з великими фінансовими можливостями замовника – багатого підприємця грецького походження

Маврокордато дозволили спорудити визначне творіння архітектури, яке сміливо можна назвати перлиною культурної спадщини старої Одеси. Екстер'єр будівлі, а також плани 1-го поверху і підвалів дозволяють зрозуміти, що торговельна функція первісно була закладена (поряд із житловою) у її структуру. Величний вигляд будівлі, гармонійне сполучення її деталей, самобутні і багато в чому унікальні для Одеси архітектурні рішення зробили її прикрасою історичного центру міста.

Планувальна структура будівлі поєднує у собі анфіладну і коридорну системи. Звертає на себе увагу компактне планувальне рішення будівлі із максимальним використанням площі ділянки. Лицьові фасади будівлі виходять на червоні лінії забудови вулиць Єкатерининської і Грецької. Висота надземної частини – чотири поверхи. Фасади багато декоровані. Декор здебільшого архітектурний – руст, профільовані лиштви, тяги, пояски, маскарони, вставки з рельєфним орнаментом. Ріг будівлі акцентує розвинений аттик.

Наріжна композиція виходить на перехрестя вулиць Грецької та Єкатерининської. Враховуючи значне місце будівлі у забудові історичного центру міста, її містобудівне і містоутворююче значення, соціальний статус замовника, вихід фасадів на вулиці із похваленим рухом, можливість широкого огляду екстер'єру будівлі з різних боків і точок, зодчий особливу увагу приділив створенню наріжної композиції. Влаштування «наріжного» входу є традиційним для об'єктів архітектурної спадщини Одеси, створених у другій половині XIX – на початку XX ст. В рівні 1-го поверху проріз дверей «наріжного» входу фланкований двома «римсько-доричними» колонами, що підтримують «антаблемент» з виділеними архітравом, фризом і карнизом. Фриз прикрашають тригліфи; вище (під карнизом) – низка дентикул. «Антаблемент», в свою чергу, є базою для наріжного балкону 2-го поверху. На цей балкон виходить пара прорізів (вікно і вихід), завершених півциркульними арками. Простінок між ними прикрашений гермою. Згори арки прорізів охоплює подвійний рустований архівольт, який на місці замкових каменів прикрашають консолі із скульптурними антропоморфними маскаронами у вигляді обличчя бородатого чоловіка. З двох боків від балкону, відокремлені від описаних прорізів широкими простінками, розташовані пари завершених півциркульними арками вікон, що мають аналогічне оформлення – герма, юна голова якої увінчана лавровим вінцем; подвійний рустований архівольт із маскаронами. Вище – барочні кронштейни підтримують плиту балкону-галереї 3-го поверху, що охоплює форму ($\frac{1}{4}$ круга) цієї ділянки ажурною орнаментальною стрічкою кам'яної поручневої огорожі. У рівні 3-го поверху закруглену ділянку прикрашають три великі прорізи (вікна і вихід). Широкі

простінки між зазначеними прорізами стали своєрідним тлом для нижніх частин великих композитних колон (висотою у 1½ поверхи). Над центральним прорізом – закруглена фігурна плита балкону 4-го поверху, увінчана ажурною металевою огорожею. У рівні 4-го поверху закруглену ділянку прикрашають три великі прорізи, завершені півциркульними арками. Центральний проріз – це вихід на балкон, а відокремлені від нього простінками та капітелями колон прорізи – це вікна. Ці прорізи прикрашені лиштвами з орнаментальними рамами іоніків. Підвіконні парапети прикрашені орнаментальними рельєфними вставками з барочними картушами і наметом. Над композитними капітелями колон – відрізки антаблемента, на які спираються п'яти півцикульних арок. Три арки, архівольти яких на місцях замкових каменів прикрашені скульптурними антропоморфними маскаронами у вигляді юного обличчя, утворюють аркаду. Фусти колон на верхніх 2/3 висоти мають канелюри. Широкий східчастий карниз відокремлює «аркаду» від гладкого фризу, над яким розташований розвинений карниз, що спирається на кронштейни і увінчує фасад. Понад карнизом наріжної закругленої композиції здіймається аттик (що акцентує середину цієї частини і має власний цоколь, колонки, антаблемент, карниз, рельєфні прикраси). З боків аттик «підтриманий» ажурним парапетом, між стояками якого панелі з геометричним орнаментом.

Интер'єри. Слід відзначити, що пишність і розкіш архітектурно-художнього оздоблення цієї будівлі знайшла втілення не лише в фасадах, а й в інтер'єрах вхідних приміщень житлової частини, приміщень парадних сходів. Стіни таких приміщень прикрашені пілястрами із канелюрами, картушами. Розкішні мармурові сходи оснащені кованими поручневими огорожами чудової художньої роботи. Збереглися автентичні старовинні двостулкові двері входів до апартаментів з фільонками, фронтончиками, різьбленням. В окремих квартирах збереглися ліплені прикраси, здебільшого – рослинні орнаменти. Металеві сходи створені поєднанням чавунних литих сходинок та площадок із кованими конструкціями поручнів. У зовнішньому вигляді будівлі, її декорі простежується вплив бароко та ренесансу (з використанням класичних елементів). Але відчувається, що зводилась вона у час розквіту модерну. Ми бачимо гармонійне поєднання різних за походженням елементів. Так, це еклектика, але «модернізована» еклектика. Слід зауважити, що авторитетні науковці відмовили еклектиці у наданні статусу «стилю». Але якщо ще у середині ХХ століття вважалося, що відсутність «чистоти стилю» є величезним недоліком об'єкту культурної спадщини, то у останній чверті того ж століття відбулася своєрідна «реабілітація» еклектики.

Її головним принципом є свобода вибору (архітектурного і художнього рішення, джерел натхнення і запозичення окремих елементів і мотивів того чи іншого стилю, тієї чи іншої епохи). В архітектурному рішенні одеської будівлі, що розглядається, не обійшлося без впливу «архітектурної моди», «законодавицею» якої протягом більшої частини ХІХ сторіччя була Велика Британія. Британський історик архітектури Пол Томпсон підкреслює, що: «Еклектизм не був новацією вікторіанської доби. Коріння його у ХVІІІ сторіччі» [2, с. 300]. Цей дослідник також пише: «Відродження бароко захопило Англію у 1890-х роках» [2, с. 307]. «Високий вікторіанський стиль... характеризується вільним змішуванням мотивів різних періодів, <...> пристрасно до міцних, енергійних, скульптурних форм <...> і «силою та напористістю» в архітектурних деталях» [2, с. 327]. Все це притаманне і фешенебельному творінню видатного одеського зодчого Ю. М. Дмитренка, зведеному у престижній частині історичного середмістя Одеси на початку ХХ століття. Рубіж ХІХ і ХХ століть у Східній Європі був ознаменований бурним розвитком готельного бізнесу і, відповідно, зведенням нових будівель готелів. Так, наприклад, у Москві за проектом вихідця з одеського Люстдорфу, англійця за походженням, архітектора В. Ф. Валькота у 1899 – 1906 рр. зводиться готель «Метрополь», який втілює у своїх формах і декорі естетичні принципи стилю модерн. В Одесі за проектом відомого архітектора Юрія Дмитренка у 1899 – 1900 рр. на Миколаївському бульварі була зведена будівля готелю «Лондонська». Про те, що його фасад «нагадує суворі палаццо флорентійського Ренесансу», а інтер'єри «відрізняються багатством декору» пише у своїй книзі В. І. Тимофієнко [4, с. 46]. Тут слід зауважити, що в ці ж роки у Ялті архітектор М. П. Краснов спочатку реконструював під готель будинок «Марійно» К. В. Бентковського, а потім, на замовлення підприємця С. І. Шахназарова, зводить будівлю готелю «Санкт-Петербург» у вигляді італійського палаццо. У зовнішньому вигляді та стилістичному рішенні одеського і ялтинського готелів дійсно існує схожість. Споріднює їх також і розташування на берегах Чорного моря. Після завершення будівництва готелю на одеському бульварі сталося заснування 18 квітня 1901 р. Південноросійської артілі готелів «Північної» та «Лондонської». Десятиріччя потому (у 1911 р.) її члени з розмахом відзначили «ювілей» свого підприємства. В одній з наукових статей автора цих рядків вже зазначалося, що «активісти Іноземної колегії комуністичної пропаганди мали намір по підземним комунікаціям доставити вибухівку під будівлю готелю «Лондонська» і висадити його у повітря разом із верхівкою контингенту Антанти, який знаходився в

Одесі і виконував свій «інтернаціональний обов'язок». Цим планам змовників не судилося здійснитися» [3, с. 43].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що в творіннях видатного українського зодчого Юрія Дмитренка знайшли віддзеркалення численні впливи різних європейських архітектурних шкіл, у тому числі і британської. Архітектурні шедеври Ю. М. Дмитренка, зведені в Одесі – дорогоцінна спадщина, яка потребує збереження, дбайливого ставлення і наукової реставрації.

Література:

1. Історія української архітектури / Ю.С. Асеев, В.В. Вечерський, О.М. Годованюк та ін.; за ред. В.І. Тимофієнка. К.: Техніка, 2003. 472 с.
2. Кидсон П., Мюррей П., Томпсон П. История английской архитектуры /Пер. с англ. Л.А. Игоревского. М.: ЗАО Центрополиграф, 2003. 382 с.
3. Письмак Ю.А. Фаянсовая тарелка из графства Стаффордшир для одесской гостиницы «Лондонская» / Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. Грудень 2005. Одеса, 2005, 108 с., с. 42-44.
4. Тимофеєнко В.І. Одесса. Архитектурно-исторический очерк. Киев: Будівельник, 1983, 160 с.
5. Тимофієнко В.І. Зодчі України кінця XVIII – початку XX століть: біографічний довідник. Київ: НДІТІАМ, 1999. 477 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-120-6-9>

ЖІНКИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ДОБУ МОДЕРНІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Хлібовська Г. М.

кандидат історичних наук,

доцент кафедри всесвітньої історії та філософії

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Серед нових напрямків досліджень в сучасній історичній науці чільне місце займає жіноча історія. Її виникнення відносять до 70-х років минулого століття. Вчені прагнули розширити проблематику досліджень, зокрема в царині тих тем, які раніше вивчалися побічно, або ж не вивчалися зовсім. Водночас, як зазначила